

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

กรมตำรวจ เป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ของรัฐ และมีบุคลากรเป็นจำนวนมาก กรมตำรวจ มีภาระหน้าที่ที่กว้างขวางครอบคลุมถึงพฤติกรรมทั้งปวงของพลเมืองในรัฐ เพราะเกี่ยวกับความสงบสุขของพลเมือง การรักษากฎหมายของรัฐ และควบคุมพฤติกรรมของพลเมืองตามนโยบายของรัฐ หน้าที่บางประการของตำรวจ เกี่ยวกับการเมืองหรือความมั่นคงของรัฐโดยตรง เช่น หน้าที่ของ ตำรวจสันติบาล หรือตำรวจตระเวนชายแดน ในภาพรวมแล้ว กรมตำรวจจึงเป็นกลไกสำคัญของรัฐ ที่ใช้ในการปกครองและรักษาความชอบธรรมของรัฐหรือผู้ปกครองด้วย แต่เมื่อพิจารณาที่กลไกภายใน กรมตำรวจแล้ว ปรากฏว่ากรมตำรวจในปัจจุบันประสบกับปัญหาต่าง ๆ หลายประการ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาด้านระบบหรือปัญหาที่เกิดจากบุคลากร¹ ในส่วนที่เกิดจากบุคลากร ปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่บุคลากรของกรมตำรวจมีพฤติกรรมหรือค่านิยม และทัศนคติที่ขัดแย้งต่อนโยบายของกรมตำรวจ หรือไม่ เอื้ออำนวยให้ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ที่ดีของตำรวจ โดยเฉพาะค่านิยมและทัศนคติของนายตำรวจ ชั้นสัญญาบัตรซึ่ง เป็นส่วนสำคัญของกรมตำรวจ ทั้งนี้ เพราะมีหน้าที่และความรับผิดชอบสูง ค่านิยมและ ทัศนคติเหล่านี้จึงมีผลสำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนเมื่อปฏิบัติหน้าที่และส่งผลเสียหายต่อรัฐ

ค่านิยมและทัศนคติซึ่งไม่เหมาะสมและก่อความเสียหายต่อพลเมืองหรือต่อรัฐ ซึ่งมีการ รวบรวมไว้มีเป็นจำนวนมาก ดังอาจยกตัวอย่างได้ดังนี้²

- การมีค่านิยมและทัศนคติที่เป็นนายประชาชน การใช้วาจาไม่สุภาพ ยกตนข่มท่าน หรือชอบการข่มขู่

- การมีค่านิยมที่ชอบใช้ความรุนแรง เช่น การซ้อมหรือทำร้ายผู้ต้องหา

- การมีค่านิยมแสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่

- การมีค่านิยมของระบบอุปถัมภ์ การคุ้มครองผู้กระทำผิด การเข้ากับกลุ่มอิทธิพล

กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น

¹

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, การบริหารงานตำรวจ (พระนคร : สถาบันวิจัยพัฒนา บริหารศาสตร์ 2525), หน้า 23-24.

²

คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อศึกษาปรับปรุงการบริหารงานของกรมตำรวจ, รายงาน การปรับปรุงโครงสร้างและบริหารงานของกรมตำรวจ (กรมตำรวจ, 2526).

ค่านิยมและทัศนคติ เหล่านี้ นำความเสียหายมาสู่กรมตำรวจและทำลายความชอบธรรมของการ เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ก็ไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านี้ได้โดยง่าย แม้จะมีการแก้ไข พฤติกรรมบางส่วนโดยการลงโทษ หรือการใช้ระเบียบกฎ เกณฑ์โดยเคร่งครัด แต่วิธีการเหล่านี้ ก็ทำได้เป็นผลไม่ เพราะปรากฏว่ายังไม่สามารถแก้ที่ตัวปัญหา คือ ค่านิยมและทัศนคติดั้งเดิมให้ หมดไปได้ สาเหตุที่แท้จริงแล้ว ค่านิยมและทัศนคติของตำรวจ เป็นผลมาจากกระบวนการสังคม ประกิด (socialization process) ที่มีปัจจัยรอบด้านในสังคม เป็นตัวกล่อม เกลา โดยมีขั้นตอน ที่ต่อเนื่องเป็นกระบวนการ และเป็นแบบเฉพาะที่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับตำรวจชั้น กระบวนการที่กล่อม เกลาค่านิยมและทัศนคติของตำรวจได้ เริ่มกล่อม เกลาตำรวจตั้งแต่ เกิดจน เกษียณ อายุราชการ ด้วยค่านิยมและทัศนคติที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้บุคคลที่มีอุดมคติแบบหนึ่ง ถูกกลืนเข้าไปในระบบค่านิยมขององค์กร และเปลี่ยนอุดมคติ เป็นอีกแบบหนึ่ง เช่น เปลี่ยนบุคคลที่ ไม่ชอบการใช้วิธีการรุนแรงในสถานภาพหนึ่งมาใช้วิธีการนี้ในอีกสถานภาพหนึ่ง เปลี่ยนบุคคลที่ ไม่ชอบระบบอุปถัมภ์หรือการวิ่งเต้นในเวลานึง มายอมรับในอีกเวลานึง เป็นต้น

กระบวนการกล่อม เกลาและ เปลี่ยนแปลงค่านิยมและทัศนคติดังกล่าวนี้ อาจเรียกได้ว่า กระบวนการ เปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและทัศนคติของอาชีพตำรวจ ซึ่งมีขั้นตอนจำเพาะมีปัจจัยที่ ทำการกล่อม เกลาในลักษณะพิเศษ เฉพาะตัว และมีอิทธิพลหรือสภาพบังคับต่อบุคคลอย่างหนึ่ง อย่างใด ฉะนั้นซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจ สมควรแก่การศึกษาวิจัยให้เป็นระบบ เป็นอย่างยิ่ง

สมมุติฐานของการศึกษา

1. ค่านิยมและทัศนคติของข้าราชการตำรวจแต่ละคนจะ ไม่อยู่คงที่ แต่จะ เปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ โดยมีสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนด
2. ข้าราชการตำรวจยังอยู่ในระบบนานเท่าใด โอกาสที่จะยอมรับอิทธิพลจากสภาพ แวดล้อมของระบบและ เปลี่ยนแปลงค่านิยมกับทัศนคติ เดิมที่ได้รับการปลูกฝังจากสถาบันการศึกษา ก็มีมากขึ้น เท่านั้น
3. ข้าราชการตำรวจที่ได้รับความสำเร็จในการรับราชการสูง คือผู้ที่สามารถปรับตัว และ เปลี่ยนแปลงค่านิยมกับทัศนคติ ในทางผ่อนตามระบบและสภาพแวดล้อม มากกว่าผู้ที่ผูกติดกับค่านิยม และทัศนคติดั้ง เดิม

วิธีการศึกษา

ในการศึกษากระบวนการ เปลี่ยนแปลงทางค่านิยม และทัศนคติของนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรนี้ มีวิธีการศึกษาในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ใช้การสัมภาษณ์ การวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์บุคคล เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการศึกษาค่านิยมและทัศนคติ โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) มีแนวการสัมภาษณ์กว้าง ๆ เป็นแนวทางการสนทนาไว้ ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์ได้กำหนดคำถาม เจาะจงให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนต้องตอบให้ตรงกัน แต่ใช้การสนทนาและพยายาม เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าเหตุการณ์ที่ประทับใจต่าง ๆ ออกมาเอง พร้อมกับแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ด้วยตัวเอง การเก็บข้อมูลใช้การบันทึกเสียงของผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมด สำหรับสถานที่และระยะเวลา ที่ใช้จะกำหนดตามความเหมาะสม ช่วงเวลาที่ทำการสัมภาษณ์แต่ละคนอยู่ระหว่าง 2-7 ชั่วโมง และบางกรณีต้องแบ่งการสัมภาษณ์เป็น 2 ครั้ง ผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนถูกปกปิดนาม เพื่อความเที่ยงของ ข้อมูล ขั้นตอนในการสัมภาษณ์จะแบ่งช่วงการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ช่วงดังนี้

1.1 ช่วงชีวิต ในวัยเด็ก เริ่มตั้งแต่ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิด การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว จนถึงจบการศึกษาชั้นมัธยมต้น

1.2 ช่วงชีวิต ในวัยหนุ่ม เริ่มตั้งแต่ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าเรียนในโรงเรียนเตรียมทหาร และโรงเรียนนายร้อยตำรวจ หรือเข้าโรงเรียนมัธยมสายสามัญและเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นช่วง ถูกกล่อมเกล่าในสถาบันการศึกษาก่อนออกมารับราชการ เป็นนายตำรวจสัญญาบัตร สำหรับผู้ถูกสัมภาษณ์ บางบุคคล ชีวิตในช่วงนี้อาจจะเป็นระยะที่รับราชการ เป็นตำรวจชั้นประทวนก่อนได้ เป็นนายตำรวจ สัญญาบัตรก็ได้

1.3 ช่วงชีวิต เมื่อรับราชการ เริ่มตั้งแต่ผู้ถูกสัมภาษณ์ออกมารับราชการ เป็นนายตำรวจ ชั้นสัญญาบัตร และประสบการณ์ในหน่วยงานต่าง ๆ จนกระทั่งถึงขณะทำการสัมภาษณ์

คำสัมภาษณ์ทั้ง 3 ช่วง จะสะท้อนให้เห็นค่านิยมและทัศนคติที่มีการเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่ง ไปสู่อีกจุดหนึ่งอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการ และเกิด เป็นภาพรวมของบุคคลอย่างชัดเจน

¹ รายละเอียดดูใน อำนวยวิทย์ ชูวงศ์, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์

2. เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี จากกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้เป็นการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและทัศนคติ เฉพาะของนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร และเป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 16 คน¹ ซึ่งมียศและตำแหน่งกระจายในระดับต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ระดับรองสารวัตร ซึ่งมียศระหว่าง ร.ต.ต. - ร.ต.อ. จำนวน 4 คน

2.2 ระดับสารวัตร - รองผู้กำกับการ ซึ่งมียศระหว่าง พ.ต.ต. - พ.ต.ท.

จำนวน 4 คน

2.3 ระดับผู้กำกับการ - รองผู้บัญชาการ ซึ่งมียศระหว่าง พ.ต.อ. - พล.ต.ต.

2.4 ระดับผู้บัญชาการ - อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งมียศระหว่าง พล.ต.ท. - พล.ต.อ.

จำนวน 4 คน

รวม 4 กลุ่ม จำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์ 16 คน

ในการคัดเลือกตัวบุคคลผู้ถูกสัมภาษณ์นี้ พิจารณาจากบุคคลผู้มีประสบการณ์ในการทำงานหน้าที่ตำรวจในแต่ละด้าน ไม่จำกัดว่าจะอยู่ในกองบัญชาการตำรวจภูธร นครบาล ตระเวนชายแดน หรืออื่น ๆ มีทั้งผู้ที่ประสบความสำเร็จในการรับราชการ² ระดับสูง ปานกลาง และต่ำ โดยไม่จำกัดสถานบันการศึกษา ระดับการศึกษา และอายุ

3. การสังเกตการณ์ การศึกษาส่วนหนึ่งได้มาจากการสังเกตการณ์ การสอบถาม และการสัมภาษณ์หาข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยความรู้จากประสบการณ์ของผู้ศึกษา ซึ่งเคยผ่านมาในชีวิตราชการ เพื่อให้การวิจัยได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากที่สุด

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษากกระบวนการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมและทัศนคตินายตำรวจชั้นสัญญาบัตรนี้จะศึกษาเฉพาะในเรื่องที่เป็นค่านิยมและทัศนคติของบุคคลเท่านั้น และค่านิยมกับทัศนคติที่จะทำการศึกษาจะจำกัดเฉพาะอยู่ในขอบเขต 2 ประการดังต่อไปนี้ คือ

¹ กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 16 คน ไม่ถือว่าเป็นตัวแทนของกรมตำรวจทั้งหมด เนื่องจากเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีเท่านั้น.

² ความสำเร็จในการรับราชการ อาจประเมินได้จากอัตราการถูกตั้งกรรมการสอบสวนหรือลงทัณฑ์ การได้เลื่อนชั้น และตำแหน่งว่ารวดเร็วเพียงใด การได้รับการยอมรับหรือบำเหน็จรางวัล เป็นต้น.

1. ค่านิยมและทัศนคติที่เกี่ยวกับอาชีพตำรวจโดยตรง เช่น ค่านิยมและทัศนคติที่เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงาน วิธีทางของการรับราชการ การปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชน เป็นต้น

2. ค่านิยมและทัศนคติที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพตำรวจโดยตรง แต่อาจส่งผลหรือมีอิทธิพลถึงอาชีพตำรวจ เช่น ค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับการวางตัวในสังคม ความเป็นอยู่ รายได้ ครอบครัว กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ หรือระบบอุปถัมภ์ เป็นต้น

ข้อจำกัดของการศึกษา

ข้อจำกัดของการศึกษาโดยการสัมภาษณ์อาจกล่าวได้มีดังนี้คือ ผู้ถูกสัมภาษณ์บางราย หลีกเลี่ยงการตอบปัญหาในบางประเด็น เช่น เรื่องที่เป็นความลับ หรือเรื่องที่กระทบกระเทือน สถานภาพในการทำงาน จึงใช้การสัมภาษณ์ในลักษณะที่ครอบคลุม เพื่อให้ได้ประเด็นสำคัญอันแสดง ถึงค่านิยมและทัศนคติในแง่มุมนั้น ๆ แทน ในบางครั้งคำถามบางคำถามอาจก่อความสะเทือนใจ ต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ เช่น เรื่องภายในครอบครัว ความแตกแยกของครอบครัว หรือความล้มเหลวในชีวิต ผู้สัมภาษณ์จึงหลีกเลี่ยงคำถามเหล่านี้ และการสัมภาษณ์จำเป็นต้องสังเกตอาการปฏิกิริยา ปฏิกริยา ตลอดจนความเต็มใจ หรือความหนักแน่นของการตอบปัญหา เพื่อพิจารณานำข้อมูลมาใช้เป็นส่วน ประกอบด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ผลจากการสัมภาษณ์ในภาพรวมของแต่ละบุคคล ก็สามารถแสดงให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและทัศนคติที่เกิดขึ้น และได้ทราบถึงลักษณะค่านิยม และทัศนคติของผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนว่าเป็นไปในแบบใด โดยได้พยายามที่จะศึกษาให้สมบูรณ์และ เจาะลึกที่สุด เท่าที่จะทำได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ต้องการศึกษาระบวนการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและทัศนคติของอาชีพตำรวจ ในฐานะกลไกของรัฐว่า มีกระบวนการ (process) อย่างไร มีขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลง อะไรบ้าง ปัจจัย (agent) ที่ทำการกล่อมเกล่าอะไรบ้าง เพื่อสรุปเป็นกระบวนการอย่างเป็น ระบบ

2. ต้องการศึกษาลักษณะค่านิยมและทัศนคติของอาชีพตำรวจในลักษณะที่เป็นค่านิยมและ ทัศนคติร่วมของบุคคลชั้นยศเดียวกัน หรือสถานภาพเดียวกัน เปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีชั้นยศหรือ สถานภาพอื่น ๆ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกันอย่างไร

นอกจากนี้ยังต้องการจะศึกษา เพื่อหาความแตกต่างของค่านิยมและทัศนคติจากกลุ่ม ผู้ที่รับราชการ เจริญและผู้รับราชการไม่เจริญ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร และค่านิยมกับทัศนคติ แต่ละแบบอาจมีผลต่อการรับราชการ เจริญหรือไม่ เจริญ เป็นจริงหรือไม่

3. ต้องการศึกษาสภาพปัญหาของกรมตำรวจ ในลักษณะของค่านิยมและทัศนคติว่า กรมตำรวจมีปัญหาจากปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ตำรวจไม่สามารถปฏิบัติราชการโดยยึดแบบค่านิยม และทัศนคติที่ดีได้ และสภาพแวดล้อม หรือสภาพบังคับของค่านิยมกับทัศนคติ เป็นอย่างไร มีอิทธิพล ต่อบุคคลได้อย่างไร

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. การศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและทัศนคติ จะสะท้อนกระบวนการ สังคมประกิด (socialization process) ในอาชีพตำรวจไปพร้อมกัน ซึ่งอาจชี้ให้เห็นถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่อมเกลาค่านิยมและทัศนคติที่บกพร่อง อันมีประโยชน์ต่อการนำมาวิเคราะห์ แก้ไข และปรับปรุงกิจการต่าง ๆ ในกรมตำรวจ เช่น ความบกพร่องของการศึกษาอบรม ระเบียบ กฎเกณฑ์หรือระบบต่าง ๆ ในกรมตำรวจที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

2. การศึกษาค่านิยมและทัศนคติของผู้ที่ประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จ ในการรับราชการ จะทำให้สามารถแยกแยะได้ว่า ค่านิยมหรือทัศนคติอย่างใดนำผลดีและอย่างใด นำผลเสียต่อชีวิตราชการ เพื่อเป็นแนวทางการรับราชการของผู้อื่นต่อไป

3. การศึกษาค่านิยมและทัศนคติของตำรวจที่มีระดับยศแตกต่างกัน จะทำให้ทราบค่านิยม และทัศนคติของบุคคลต่างระดับชั้น ทั้งที่อยู่ในฐานะผู้บริหาร - ผู้ปฏิบัติ ผู้ปกครอง - ผู้ถูกปกครอง และผู้ออกนโยบาย - ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งอาจทำให้เห็นช่องว่าง หรือความขัดแย้งของค่านิยม และทัศนคติ เป็นผลให้สามารถนำไปปรับ เพื่อลดช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย และสามารถนำไป ปรับปรุงตัวในการทำงาน เพื่อให้เหมาะสมกับผู้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้

4. การศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและทัศนคติ อาจสะท้อนให้เห็นถึง ความบกพร่องของระบบในจุดต่าง ๆ ซึ่งส่งผลถึงการที่ตำรวจจำต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับระบบนั้น ๆ และสามารถนำมาพิจารณาแก้ไขโครงสร้างของระบบ หรือปรับปรุงการบริหารบางอย่างเพื่อให้ สมบูรณ์ขึ้น

5. การศึกษากระบวนการ เปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและทัศนคติ เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอย่างสูง ฉะนั้นจึงสามารถจะอาศัยการศึกษานี้อธิบายพฤติกรรม เบี่ยงเบนของตำรวจว่าเกิดจากอะไร มีสภาพแวดล้อมหรือ เหตุผลของการก่อพฤติกรรม เบี่ยงเบนอะไรบ้าง

6. กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและทัศนคติ สามารถนำมาวิเคราะห์ค่านิยม
ของบุคคล และอาจวิเคราะห์ถึงแนวโน้มพฤติกรรมได้ระดับหนึ่ง โดยการศึกษาประสบการณ์
ทำงานและกระบวนการกลุ่ม เกลาที่ผ่านมา เพื่อพิจารณาในเรื่องการแต่งตั้ง โยกย้าย บุคคล
ให้เหมาะสมกับคุณสมบัติหรือตำแหน่ง หรือค่านิยมได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย